

Látogatás a moldovai csángóknál Második közlemény

Barátfalvi házigazdától búcsút véve, Nagypatakra hajtottam, hogy ha lehet, épen huszonnégy órát töltsék Molnár Ferencz ottani rom. kath. magyar pap körében, kivel Bákóban, Császár hazánkfia vendéglőjében ösmerkedtem meg. Még nem került volt haza, s így tovább kelle hajtatnom Forrófalvára. Ily könnyen azonban Molnár hazánkfiától mégsem válhatok meg. Elmondom tehát rövid ösmeretségünket, hogy fogalma legyen a nyájas olvasónak, miként szokta a magyar ember külföldön egymást üdvözölni. Vendéglősömnek kilétemet megmondván, ez gyorsan befordul egy oldalszobába s kihoz egy nyolczadrétű sz. bibliát. „Oh édes tiszt, úr – kiálta fel – miért nem jött bár egy órával előbb, itt hált az éjjel Décsey a keleti utazó s ezt a bibliát ő hagyta nekünk emlékül.” E hír leverőleg hatott reám, mert Décsey keleti leveleit szorgalmasan olvastam a „K. Közlöny”-ben, s vágytam vele megismerkedhetni.

Amíg mi e felett beszélgettünk betoppant a házi nő is, akivel társalgásunk hangos beszélgetésbe ment át. Erre a zajra papi ruhába öltözött, nagy fekete szakállú és bajuszú férfi egy távolabbi asztaltól, melynél kávéját költötte el, hirtelen talpra ugrik és egyenesen felém közeledett. Én nem tudva, hogy mit akar, szintén fölpattantam és állásba tettem magamat. A bámulat fogott el, midőn a markos alak a legszebb magyarsággal e szavakat intézte hozzám: „S te volnál Koós Feri, ugyan bizony? Nagy hamarjában nem bírtam ennél többet felelni: én... Neki ez is elég volt, nyakamba borult és örömeiben összevissza csókolt. Az ösmeretség készen volt, pár feleletemből tudta már, utazásom célját. De én is csakhamar átláttam, hogy olyan férfival van dolgom, kit az élet csalódásai megtörtek, aki hiába való munkának és áldozatnak tartotta mind azt, amit a magyar nemzet a csángók nemzetiségének megmentésére pazarol. Épen egy hallgatója véletlen belopóztatva, magánkívül volt örömeiben, hallva és látva, hogy a tisztelendő úr magyarul beszél egy idegennel, de Molnár reá rivallt és kiutasította, mondván tovább: „Barátom, nem érdemes e nép, hogy érette feláldozzuk életünket, elhagyjuk hazánkat s ide jöjjünk nyomorogni.” Többet is mondott, melyből meggyőződtem, hogy egy desperatus [\[1\]](#) emberrel van dolgom, sokkal nagyobb mérvben, mint Petrásnál tapasztaltam.

El is halt nemsokára s Nagypatak aligha lát többé magyar papot. Bukurestből még azon évben levelet intéztem volt egy magyarhoni rom. kath. főpaphoz, tudósítván, hogy minő állapotban találtam a csángó testvéreket. Válaszában ilyen forma kitételeket őrzök ma is: „Gegőtől kezdve megszoktuk az olasz papokat vádolni nemzetiségünk enyészése miatt, holott a főhibásak mi vagyunk, mert nem ifjú apostolokat küldünk ki oda, hanem rendesen olyanokat, akik idehaza morális banquerotte-ot [\[2\]](#) csinálnak.” – Az elösmerés szép, de vajjon történt-e helyrehozás azóta? Tudtomra nem. De menjünk tovább. Amott van Forrófalva, tősgyökeres magyar falu, lelkészéhez ajánlva vagyok, jó hírnevű magyar pap, neve Tóth Ferencz.

Nem csalódtam, igazi magyar vendégszeretettel fogadott, egész nap együtt voltunk s háboríthatlan beszélgethettünk. Ma már ő is a temetőben nyugszik Molnárral, de szelleme átszállt utódára, ki olasz létére, mint Imecséktől tudjuk, szépen megtanulta a magyar nyelvet.

Beszélgetésünk főtárgya a csángók nevelészet elmaradása s ebből folyó korcsulása körül forgott. „Öcsém – mondá egyebek közt – bejöttél falunkba s mond meg igazán, hány lélekkel találkoztál amíg hozzám feljöttél?” „Bízz én alig egy-két vén asszonnyal” – felelém őszintén. „Na lásd, így van ez kora tavasztól amíg a hó leesik. E nép óriás munkát visz véghez, alig mászik ki a gyerek a bölcsőből s már a mezőre viszik, hogy hasznát vegyék. Ugyan kit tanítanánk tehát abban az iskolában, amelyet ezután építene ... de ki?” „De hát legalább késő ősztől kora tavaszig, mégis lehetne őket valamire tanítani” – folytatám tovább. „Öcsém, te látom nem ösmered e nép mostoha sorsát – vévé át a beszédet. E nép minden vasszorgalma mellett iszonyú szegény, a gyermekek legtöbb háznál mezítláb húzzák át a telet, háromnak van egy bocskora, míg az kijár, a többi honn kuczorog. Aztán vedd hozzá azt az éktelen sarat, amelyben úszni kell a nagyoknak is, mivé lennének ebben a kisdedek?”

Aztán ki építsen iskolát, ki tartsa a tanítót? A nép képtelen, mert szegény, a bojárnak kisebb gondja is nagyobb annál, hogy magyarok számára valaha is iskolát építtessen...” „De hisz így elvesz ez a nép, sőt maga után rántja mindazokat a székeleyeket, akik ide kivándorolnak.” „Ugyan öcsém minek ábrándoztok ti effélékkel? Hát hiszitek-e, hogy egy néptömeg, melynek minden ősei ebben a hazában éltek és haltak el, fölkerelkedjék, és itt hagyja szülőföldjét, ugyan hogy is képzeltek ti effélét?” „Hát – kérdém – hazánkban nem telepítettek tömegesen szerbeket, svábokat, hát Amerikába nem történnek-e tömeges kivándorlások?” „Azok nem magyarok – viszonzá öregem kipirulva – a magyar nem egy könnyen mozdul ki szülőföldjéről, a csángónak ez az ő szülőföldje, ő innen ki nem mozdul, akármit okoskodtok.” – „Úgy tehát ne tegyünk semmit a nemzetiség megőrzése érdekében, megelégedjünk a sopánkodással?” – kérdém ismét. „Tegyetek, írjatok, de mind ennek kevés hasznát vesszük mi itt, míg e nép föl nem szabadul a jobbágyság alól, addig iskoláztatásról szó sem lehet.”

Engem ugyan mind ez érvek meg nem győztek, de nem vitatkoztam tovább. Átláttam, hogy ilyen gondolkodású lelkészek a nemzetiség érdekében föl nem áldozzák kényelmüket, sem jövedelmes állomásukat. Itt nemzetiségünk jövője végveszélyben forog, ha csak a gondviselés valami úton-módon közbe nem lép. Búcsút vettem tehát egy csalódással ismét gazdagabban – Tóth bátyámtól, hogy Bogdánfalván is körülnézhessenek s ezt annyival is inkább, mert ott a papi állomás Mezerkivics lengyel pap halála folytán üresedésben lévén, reméltem, hogy a magyar kántorral többre mehetendek.

Korán fölkeltem és templomba siettem Bogdánfalván, hol a kántor magyarul énekelt orgona után több falusi legénnyel együtt s aztán magyarul könyörgött, s ez oly végtelen megörvendeztetett...

„Itt úgy látom – mondám kijövet – tudnak olvasni az ifjak” „Igen – viszonzá az agg kántor, egy néhányat tanítottam volt ifjú koromban.”

„De hát most nem tanít már, nincs-e most iskolája kérdém szorongva?” „Dehogyan van, dehogyan van. Képzeld csak az úr – folytatá az öreg – elkezdtem volt amúgy igazán tanítani a gyermekeket, egyszer csak azt kezdi beszélni a faluban egy nagyszájú paraszt, hogy az ő fia jobban tud olvasni mint a kántor: nekem ez a fülembe jött, megbosszankodtam rettenetesen és föltettem magamban, „hogyan ameddig élek soha egy gyermeket sem tanítok meg olvasni a faluban.” S megtartotta a kántor úr ezt a fogadását? – kértem rögtön. „Meg én uram, s amíg élek meg is tartom,” – lőn a bátor felelet... És én még is megpróbáltam lebeszélni e fogadásról ötöt, de mind hasztalan mert szerinte: „a paraszt csak úgy jó, ha nem tud semmit...”

De minek is folytassam tovább? A tisztelt olvasó ezekből is átérthette, hogy minő kezekbe volt letéve Moldovában a csángó népművelése, s ha mind megjártnám is azon helyeket ahol megfordultam, ennél vigasztalóbbat nem mondhatnék. Egy reményszikrát mégis megemlítek. Jászvásárra érve, két derék iparos hazánkfia úgy mint Barothy és Ronczler ragyogó arccal mutogatták az akkor legszabadelvűbb bojárnak Kogalnicsánunak a csángók érdekében írt vezércikkeit. Én is lelkesültem velők, s álmodoztam moldovai magyar papneveldeiről, magyar iskoláiról s mit tudom még mikről is. Később a legszabadelvűbb bojáról Bukarestben miniszter lett, ekkor aztán olvastam tőle a moldovai „román katolikusok”-ról, olvastam tőle, hogy Romániában vannak kalvin, luther és pápa követők, de magyar egyházakat, iskolákat nem ösmer.

Szemembe mondotta Rosetti okt. ügyér, hogy ha magyar volna, ő is úgy tenne mint én, de ő román és ő meg nem tűri az ilyen magyar embert. Amit Rosetti csak mondott, Kogálnicsánó meg is tette. Nem tudta megbocsátani, hogy magyarnyelven ki mertem adni Románia földrajzát, s ebben magyarnyelven is meg neveztem a csángó faluk neveit...

Na hanem azért a csángó nép még sem fog kipusztulni, túlfog az élni még akárhány honboldogító minisztert s ha a községi iskolákból nyelvét kitiltják is, családi tűzhelyén, erdőn, völgyön melyet most már magáénak mondhat, így fogja üdvözleni egymást: „Diczértesszék az úr Jézusz!”

Forrás: Nemere. Politikai, közgazdászati és társadalmi lap. I. évfolyam 19. szám. 1871. 73-74.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Nemere_1871/?pg=72&layout=s

[1] kétségbeesett, reményvesztett, megkeseredett

[2] Pankrót. Csőd, eladósodás; tönkrement, bukott ember.